L'art de Lina Valero
La pintora fragatina exposa a l'Espai Cultural Pere Pruna de Barcelona i prepara una mostra al Palau Moncada de Fraga.

Apadrinament de paraules
El Rogle d'Estudis Aragonesos va organitzar un acte a Saragossa per a presentar les paraules apadrinades pels ciutadans.

Artelitera 2007
La mostra d'enguany acollirà a Binèfar l'obra de 47 artistes de la comarca els dies 18 i 19 de maig.

TEMPS DE FRANJA

Alta Ribagorça
Baixa Ribagorça
Llitera
Baix Cinca
Matarranya

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

2,30 €

Any 8 • núm. 66 • La Franja, maig de 2007

Parada de llibres de l'Associació Cultural del Matarranya a les Rambles de Barcelona el dia de Sant Jordi ARXIU ASCUMA

PER SANT JORDI

El Matarranya a les Rambles

EDITA:
Iniciativa Cultural de la Franja
C/ Pla, 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 15 21
Associació Cultural del Matarranya
Consells Locals de la Franja
Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
Centre d'Estudis Ribagorçans (CeRib)

DIRECTOR:
Màrio Sasot
msasote@yahoo.es

GESTIÓ I ADMINISTRACIÓ:
Hipòlit Solé

CAP DE REDACCIÓ I MAQUETACIÓ GRÀFICA:
Isabel Calaf • T. 661 470 457
tempsdefranja@telefonica.net

COORDINACIÓ DE COMARQUES:
Marta Canales

REDACCIÓ:
Antoni Bengochea, Lluís Rajadell, Carles Sancho i Pasqual Vidal (el Matarranya).
Arcadi Abad, Damià Torrent, Marta Canales, Jaume Casas i Josep Labat (el Baix Cinca).
Carles Barrull, Anna Enjuanes, Neus Enjuanes i Aleix Castellnou (la Llitera i la Ribagorça).
Carme Messeguer (PPCC).

OPINIÓ:
Susanna Barquín, Esteve Betrià, Tomàs Bosque, Josep A. Carrégalo, Miquel Estaña, Joaquim Montclús, Josep Puche, Francesc Ricart, Carles Sancho, Ramon Sistac i Carles Terès.

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:
978 85 15 21

IMPRESSIÓ i PRODUCCIÓ:
Gràfiques del Matarranya, SL
grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000
ISSN: 1695-7709

EN VENDA A:
Albelda
Estanc Conchita
Calaceit
Papereria Abàs
El Torricó
Llibreria Pilarín
Fraga
Llibreria Badia, Llibreria Cabrera
Girona
Llibreria Les Voltes
Lleida
Llibreria de la Generalitat
Mequinensa
Papereria González
Reus
Llibreria Gaudí
Saidí
Llibreria Panadés
Saragossa
Papelería Germinal
C/ Sepulcro, 21
Tamarit
Estanc Patrito
Tortosa
Llibreria El Temple
Vall-de-roures
Llibreria Serret

Aquest any, sí?

El programa del PSOE per a les autonòmiques 2007 ha inclòs un altre camí la llei de llengües, amb la novetat que ara serà condició imprescindible en la negociació d'una nova coalició de govern, juntament amb la llei de la muntanya. Ho va anunciar el president Iglesias a través de la Cadena Ser Aragó el 20 d'abril, i va afirmar que si calia pactar amb una altra formació per poder governar, aquests serien punts innegociables per arribar a un acord.

Segons els «iglesiòlegs» aquestes declaracions poden suposar fer l'ullet de complicitat adreçat a Chunta Aragonesista o un intent de «desactivar» alguns intents reivindicatius del tema de la llengua per part d'alguna candidatura alternativa sorgida en aquests comicis municipals. Per altra banda, el «supercandidat» i president del PAR, José Ángel Biel, s'ha apressat a dir que ells estan disposats «a pactar-ho tot».

El juny de 2004, el president Iglesias, en resposta a una pregunta parlamentària, va explicar que l'objectiu del seu govern era que la llei de llengües estigués operativa abans d'acabar la legislatura, i va afegir que la intenció era que s'aprovés el 2005, coincidint amb el 20è aniversari de la introducció del català a les escoles aragoneses. En aquell moment, va repetir aquell èmfasi que la llei havia de ser consensuada perquè no enfrontés els aragonesos, i que s'havia de basar en criteris de llibertat.

Vuit anys i dos legislatures de Govern PSOE – PAR, la tercera escomesa electoral inclou un altre camí la promesa de llei de llengües.

Els seguidors del Barça van passar temps repetint «aquest any, sí», amb una tossuderia barreja d'esperança, resignació, il·lusió i passió pel futbol i pels colors (els seus). Quan el seu president o l'entrenador intervenien en rodes de premsa o en algun programa de ràdio, o feien declaracions a qualsevol mitjà, a principi de temporada, inexorablement s'acabava per sentir «aquest any, sí» per boca d'algun entusiasta blaugrana.

A la Franja li passa una mica com als culés del segon any abans de Ronaldinho, el president Marcelino Iglesias, ara que arriba la cita inevitable, es dirigeix a la població i exposa que, en cas d'haver de pactar, es tindrà en compte la posició del partit polític entorn a la llei de llengües i a la llei de muntanya. Fa dos legislatures, havia de ser la legislatura de la llei de llengües, fa una legislatura havia de ser la legislatura de la llei de llengües, aquest any sí, i, a més, a l'Estatut. I, ara, ha de ser la legislatura de la llei de llengües, aquest any sí.

En aquesta banda d'Aragó, desconeixem si el president Iglesias ha fitxat a Eto'o o si vol emular al Reial Saragossa, equip dirigit pel seu home de confiança i exconseller d'Economia del seu govern, Eduardo Bandrés, que, aquest any sí, pot arribar a places europees.

Sí sabem que la confiança és la base de la relació entre els polítics i els ciutadans en la tradició democràtica. Quan la confiança es trenca, alguna cosa més que una promesa s'esguerra.

President Iglesias, aquest any sí?

ESTISORES
Miguel Estaña

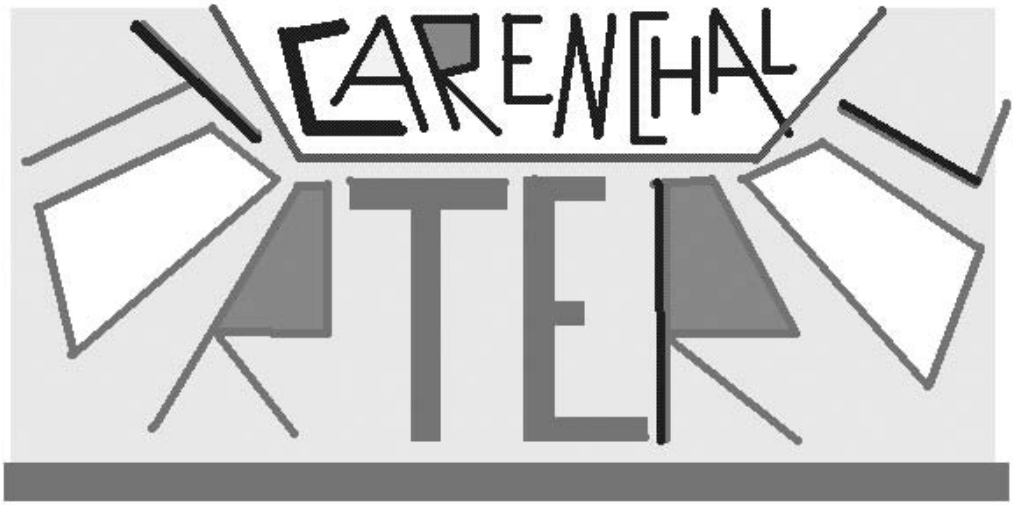

s u m a r i

2 Editorial

3 Salutació del director
Cartes dels lectors

4 El Matarranya

7 El Baix Cinca

10 Entrevista
Del camp a casa, producció ecológica a domicili

12 La Llitera i la Ribagorça

14 Cultura

15 Tema del mes

16 Aragó

17 Gent de Franja

18 Països Catalans

19 Reportatge:
Un calaceità, deixeble de Goya

salutació del director

L'altre dia a Aragón TV es va poder veure un reportatge, dins del programa dominical *60 minutos*, que parlava de l'Aragó catalanòfon. Del seu parlar, de l'ensenyament del català, de les activitats d'animació a les escoles. I li deien català a la llengua que es parlava a la Franja amb un to de total normalitat. Sortien dones comprant el pa o unes «taronges», mestres com el Pep Labat, escriptors com el Josep San Martin o el Josep Antoni Chauvell, o cantautors com l'Àngel Villalba, parlant en català de la seua activitat o de la nostra llengua.

Per primera volta en un mitjà audiovisual públic, es parlava d'aquesta realitat sense crispacions, sense suspicàcia, sense afany de raresa, exotisme o excepcionalitat.

Més val tard que mai. Ara cal que aquesta actitud sana i positiva mostrada per los joves professionals de la TV autonòmica aragonesa tinga una continuïtat i no es quede en una flor d'un dia (o de dos, o de tres). I que esdevinga en informacions i programacions estables sobre la nostra realitat cultural, socioeconòmica i lingüística.

Així seríem aragonesos de drets i deures. Deure de suportar amb los nostres impostos els mitjans públics, i dret a ser sentits i escoltats tal com som i no ser vergonyosament amagats. I, per cert. Quan Aragó Radio emprendrà aquest mateix camí?

Màrio Sasot

cartes dels lectors

La perplexitat dels corders

Cada volta sembla més evident la tendència dels poders públics, pel que fa a la problemàtica medioambiental, a culpabilitzar els ciutadans i a demanar-los responsabilitats per qüestions anecdòtiques.

Se'ns infla el cap amb un seguit de recomanacions repetides insistentment pels mitjans de comunicació tot oblidant sistemàticament els principals causants de la degradació ecològica del nostre espai més immediat: determinades grans multinacionals i poders econòmics que ens imposen un mode de vida consumista, basat en energies no renovables i que malmet irremeiablement l'entorn. Per això no és just culpabilitzar el ciutadà per uns fets dels quals ell no és més que una víctima més.

Potser ja seria hora d'exigir un mínim de sinceritat a certs polítics i que reconeguessen la seua impotència davant uns poders que els superen. Realment és mot poc ètic traspassar la culpàbilitat a les víctimes sense atrevir-se a encarar el problema de front.

Malauradament tot indica que es continuarà per aquesta via, sense anar a l'arrel de la qüestió i optant per un model desenvolupista a ultrança, amb algunes concessions de cara a la galeria. Així, per exemple, es continuarà fent ampliacions innecessàries de vies de circul·lació o promovent-ne de noves que acabaran de trinxar el territori (ampliació de l'autopista AP-2 i construcció d'una autopista fins a la Vall d'Aran), es continuarà permetent que grans constructores i grups immobiliaris continuen destrossant el Pirineu i edificant complexos d'esquí (Vall Fosca, ampliació de Cerler i Vaqueira), i es continuarà fent els ulls clucs a la conversió de la costa mediterrània en un mur infranquejable de ciment, a la construcció arreu de plataformes logístiques i a l'expansió difusa de les àrees metropolitanes. Això sí, es mantindran uns quants trossets de natura perquè hi puguen anar els turistes a contemplar-los.

Per a quan una política que vaja més enllà de la realitat immediata? Per a quan una política que a més dels criteris purament econòmics incorpore altres perspectives? Realment es fa imprescindible un canvi molt profund si no volem estavellar-nos.

Joaquim Torrent

Ignorats i menystinguts

Fa temps vaig sentir per ràdio unes declaracions del President Iglésias, on manifestava el seu convenciment que el que més molesta als aragonesos és sentir-se «ignorats i menystinguts». I pregunto; voleu dir que hi ha algun espanyol més ignorat i menystingut que els aragonessos d'aquesta part del país, de la Franja i el Pirineu concretament? A naltres ens descrimina a part de la pròpia DGA, l'Església, Sanitat, Partits, etc. Jo sóc admirador de qualsevol «home fet aí mateix» com el President Iglésias, però s'adona ell, que si no s'aprova la «Llei de Llengües», quedarà en la memòria com el Presdient que s'autoignorava i s'automenystenia?

Medardet
Benavarri

L'ESMOLET

«*Pobres niños*»

Aquesta frase la va dir Mariano Rajoy al programa de TVE1 *Tengo una pregunta para usted*. L'aspirant a president pel *principal partido de la oposición* es planyia del destí dels xiquets que tenen la «desgràcia» d'estudiar en català, és a dir, en la llengua del lloc on viuen. Responia a la pregunta d'una dona resident a les Illes, indignada pel difícil que resultava trobar col·legis on no s'ensenyés en català. «*El futuro es el inglés y el chino*» continuava el candidat cosmopolita. I, *of course*, «*el castellano, con sus 500 millones de hablantes*».

Si no fos que se m'ha fet la pell molt dura, m'hauria ficat a plorar. Adéu a les minories, adéu a la diversitat. Jo li hauria preguntat, com molts lectors del Temps de Franja, què pensen fer amb els infants de la Franja d'Aragó. Pobres xiquets, aquests sí, condemnats a l'analfabetisme i al desconeixement de la llengua de casa. Segurament hauria dit «*eso es porque vuestros representantes democráticos lo quieren así*». Potser tindria raó. Els nostres representants són, en el tema de la llengua, porucs quan no directament hostils. El president, com a bon franjolí, vol un consens absolut en el tema de les llengües. Als altres, als que diuen «*pobres niños*», només els cal enredar la troca legislatura rera legislatura. Qui dia passa, any empeny. En aquest cas ens empenyen cap a l'abisme del xapurriau i l'autoodi. Ja ho diu l'adagi: «*Ser español, un orgullo; ser aragonés un título*». El títol està clar: *The End*.

Carles Terès

Un nou treball publicat sobre els íbers al Matarranya presentat a la Vall del Tormo

■ **Carles Sancho**

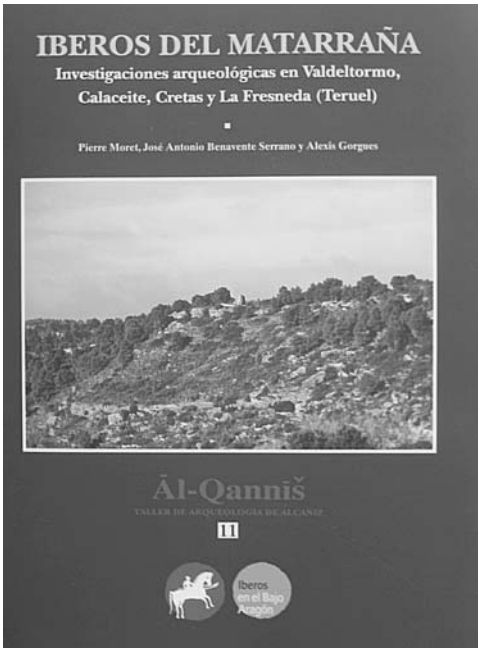

Dins de la intensa campanya de divulgació i dinamització de la Ruta dels Ibers al Baix Aragó s'ha presentat un llibre sobre les últimes investigacions arqueològiques a la comarca del Matarranya perquè quatre viles pertanyen a la ruta d'aquesta cultura: Calaceit, Queretes, Massalió i la Vall del Tormo. El volum és el número 11 del butlletí *Al-Quannis* que edita el Taller d'Arqueologia d'Alcanyís i la Casa de Velázquez i es titula *Iberos del Matarraña. Investigaciones arqueológicas en Valdeltormo, Calaceite, Cretas y La Fresneda*. L'acte de presentació va tenir lloc a l'Ajuntament de la Vall del Tormo el 30 de març amb l'assistència del Director del Patrimoni de la DGA Jaime Vicente Redón, dos dels autors del treball: Pierre Moret i José Antonio Benavente, l'alcalde de la vila Àngel Gómez i el president de la comarca del Matarranya José Román Roda, entre altres autoritats comarcals i locals. El fet que la presentació es fes a la Vall del Tormo es deu que en aquesta població s'han dut a terme durant deu anys les excavacions més importants al Matarranya en tres jaciments fonamentalment d'època ibèrica: la Torre Cremada, Los Trullets –arbitràriament denominat pels autors Tossal de Montañés- i Lo Cerrau. A part d'aquests assentaments, que ocupen la major part de les pàgines, també es dóna referències de prospeccions en els termes de Calaceit, Queretes i la Freixneda que limiten amb el de la Vall del Tormo. Un excel·lent treball d'investigació arqueològica amb fotografies, mapes i il·lustracions a tot color i un contingut de més de 300 pàgines, indispensable per entendre la gran importància de la cultura ibèrica al Matarranya Mitjà que s'inicià el segle VII a.C. fins l'I d.C. Les últimes excavacions que analitza el llibre han aportat novetats interessants sobre diferents aspectes del món ibèric: estructuració social, alimentació, metal·lúrgia, construccions aristocràtiques, recintes fortificats, diversitat ceràmica, activitats econòmiques... Precisament el centre d'interpretació de la Vall del Tormo, que ara es troba en avançat procés d'elaboració, mostrarà al visitant la importància i les innovacions que han aportat aquestes excavacions dins del seu terme municipal per entendre millor la cultura ibèrica.

VILES I GENTS

La CMA d'Alcanyís

El dijous 22 de març ens vàrem assabentar pels mitjans de comunicació de que l'estudi d'arquitectura Norman Foster and Partners, havia estat el guanyador del projecte de la Ciudad del Motor de Aragón (CMA). Aquesta notícia em brinda l'ocasió per fer patent la meua satisfacció respecte a l'actuació del Govern d'Aragó i de les altres entitats participants, en allunyar el projecte CMA de Saragossa per a potenciar una altra zona, en aquest cas el Baix Aragó. Ja sé que el projecte ve de lluny i no podria ser-ne d'una altra manera. Tot i que s'ha d'alabar la decisió, hi ha que dir al Govern d'Aragó que abans de decidir la localització de futurs projectes, petits o grans, es repassen les terres de les diferents comarques, es pensi en la descentralització i en un harmoniós desenvolupament de tot l'Aragó. Saragossa és massa gran. L'Aragó és ample, llarg i mancat d'equilibri territorial.

En aquest termini de tres anys, des d'ara fins que la CMA d'Alcanyís s'hagi conclòs, totes les autoritats i entitats que tinguin responsabilitats en el projecte, no haurien d'adormir-se sobre les possibilitats futures del projecte, sinó que han d'encetar la recerca dels reals i molt concrets continguts. A part de l'activitat d'esport, que sembla l'origen del projecte i el seu punt fort, s'ha d'assegurar la projecció permanent del centre arreu d'Aragó i Espanya en els seus aspectes culturals i d'oci. Les possibilitats de llocs de treballs permanents; les activitats industrials, de recerca i els serveis d'elevat valor afegit no haurien de mancar a la Ciudad del Motor de Aragón.

José Miguel Gràcia

Exposició itinerant d'art sacre

■ **Carles Sancho**

Una de les principals activitats de la commemoració del VII Centenari de l'adscripció al feu del bisbat de Saragossa (1307-2007) de les viles matarranyenques és l'exposició itinerant d'art sacre –abril-agost 2007-. Durant aquests mesos la mostra religiosa recorrerà les viles de l'antiga adscripció: Vall-de-roures, Beseit, Fondespatla, Massalió i la Torre del Comte. L'exposició va presentar-se el 4 d'abril coincidint amb la setmana santa al castell de Vall-de-roures i també hi va haver en la inauguració una conferència del professor d'art Manuel Siurana, president de Repavalde, sobre la mostra religiosa. L'exposició consta de dos parts: en la primera es presenta material gràfic de l'antic retaule del segle XVI de Jerónimo Vallejo «Cosida» de l'església de Vall-de-roures que fou cremat el 1936 i algunes peces de la reconstrucció posterior realitzada pels germans José i Joaquín Albareda i en la segona es pot veure diferents obres d'escultura sacra: Crist, la Verge Maria i els Sants. Obres religioses cedides per les parròquies, confraries i particulars de les viles que formaven el bisbat. Dins del conjunt d'imatges de sants, la part més interessant, tenim una gran diversificació. Els sants patrons de les poblacions: Sant Ramon de la Torre del Comte, Sant Miquel de Fondespatla, Sant Sebastià de Massalió, Sant Roc de Vall-de-roures o Sant Bartolomé de Beseit. El santoral relacionat amb l'agricultura, la principal activitat econòmica de la comarca no fa gaires anys: Sant Isidre i Sant Abdó i Sant Senén tots tres patrons dels llauradors i Santa Bàrbara protectora de les tronades. Altres sants ho són d'altres professions: Sant Pancraci dels comerciants, Sant Josep dels fusters, Santa Llúcia de les modistes i els músics, Sant Cristòvol dels conductors… Durant aquests mesos també es durà a terme un cicle de conferències de diferents temes programades en el marc de la commemoració del VII Centenari que es realitzaran a totes les viles de l'antiga adscripció saragossana.

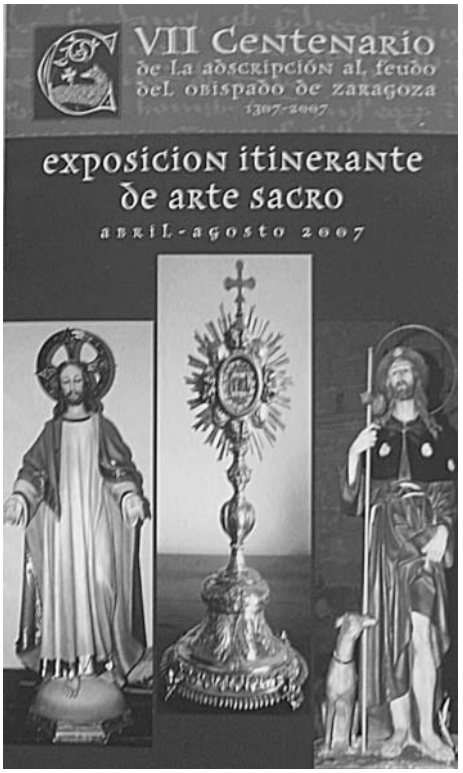

Presentació del CD *Sol blanc* de Túrnez&Sesé a l'Auditori de Barcelona

■ **C.S.**

El dia 18 de març Túrnez&Sesé van presentar dins del cicle de concerts Barnasants a l'Auditori de Barcelona, pràcticament ple d'un públic de totes les edats, el seu últim CD *Sol Blanc* treball dedicat a musicar poetes de les terres de Ponent: Màrius Torres, Joan Barceló, Dolors Miquel, Montse Gort, Hèctor B. Moret –mequinensà i col·laborador de *Temps de Franja*–, Jordi Pàmias, Joan Todó i Maria Mercè Marçal. El concert va començar fent una antologia dels seus dos primers treballs: *L'arbre de l'esperança* (2004) dedicat a la poesia de Salvador Espriu i Josep Carner i *Quedarà la paraula*(2002) musicant els textos de Desideri Lombarte del qual van interpretar el tema 'Les bruixes'. Túrnez, en la introducció al poema, va presentar a la gent barcelonina la comarca del Matarranya, Desideri Lombarte i la vila de Pena-roja, d'on eren originàries aquestes bruixes tan especials i significatives per al poeta pena-rogí. En acabar van anar desgranant tots els temes del seu darrer treball. Túrnez&Sesé van comptar també amb la presència de la cantant Rosa Zaragoza i altres músics que van voler acompanyar-los en aquest sensacional concert. La veu de Túrnez, la guitarra de Sesé, el llaüt i la bandúrria de Jesús Vidal, el cello de Jordi Ruiz i la veu i el violí de Laia Rius –l'última incorporació– formen un agrupació que milloren els resultats en cada treball que realitzen en el difícil camí de musicar poemes contemporanis i de fer arribar un gènere literari minoritari al gran públic.

L'Associació Cultural del Matarranya planta paradeta a la Rambla de Barcelona

■ **Lluís Roig**

Vint-i-tres d'abril: sol, roses i llibres per tota la Rambla de Barcelona, i a les deu del matí, plena de passavolants, nens de l'escoles –paquistanesos, xinesos, morenets i del país– amb els seus mestres parlant tots en català. Uns fan enquestes i altres pregunten pels tipus de llibres, que quants n'hi ha de poesia, a què institució pertany la paradeta, etc. Allà hi són el president d'ASCUMA i la Cèlia. Em comuniquen que han plantat la paradeta a dos quarts de nou del matí. Han dut gitets d'olivera de la vall del Mesquí, encara que a la gent se'ls diu que són del Matarranya. Veritablement són d'un empelt nascut al Mesquí, però arrelat a les terres de la falda de Sant Pere Màrtir d'Esplugues i veient la mar. Es van venent alguns llibres més i arriben els coneguts: un dels primers en fer-ho és lo Pasqual Vidal, ve de Massalió content i sense tabac. El públic s'interessa més pel Matarranya que per l'Associació i aprofitant l'avinentesa se'ls ven algun llibre.

Després de dinar, quan torno a la paradeta, la cosa està més tranquil·la, però aviat es formarà l'allau de persones, amunt i avall. Han passat molts socis d'ASCUMA per la paradeta, entre ells, com tots els anys, el Marc Martí, l'Hèctor Moret i el Carles Sancho, i s'ha parlat un xic de tot.

L'IEBC ens va deixar algunes publicacions que s'han venut prou bé.

Els organitzadors pensen que l'any que ve ho faran una mica millor.

ALGUNES PRECISIONS SOBRE NOTÍCÍES POC CONTRASTADES

A la revista 64 hi ha unes informacions sobre l'exalcalde de Calaceit Fernando Latorre, signades per M.M., i que considero poc verídiques i fins i tot desafortunades.

M.M. resalta el que deien els seus amics: que «va trobar quan va entrar a l'Ajuntament un poble dividit i que ell va aconseguir unir-lo». Dons bé, els seus amics i M.M. estan poc o mal informats, perquè abans que Fernando fos alcalde, la corporació anterior va treballar durant només tres anys més unida que mai. Entre altres coses va ser en aquest període quan es va crear el polígon industrial (que ell es va limitar a continuar) i també es va recuperar la Fira de Calaceit (que feia molts anys que no existia), que ell en un moment donat va enfocar de cara a l'oli, descuidant alguns altres aspectes. També es va crear el Centre de Salut (del que Fernando no era partidari). Fins i tot la corporació va acabar la legislatura amb un sopar i una festa de comiat. Evidentment, si la corporació no estava dividida, el poble tampoc (almenys no estava més dividit que quan ell era alcalde).

Quant al català, la seva tasca va ser bastant neutral (que no és poc tenint en compte que era del PP). Ell parlava català de vegades en públic i utilitzava aquesta denominació; però d'aquí a que fos un «constant defensor de català» com diu M.M. hi ha molta distància. És més, no crec que s'impliqués mai en aquesta causa. Que no fos contrari no vol dir «que fos un constant defensor».

Crec que és normal fer lloances a les persones que acaben de morir, i més si són reconegudes i moren massa aviat, però no fins al punt de manipular algunes realitats que poden donar una imatge distorsionada de la situació del poble en aquell moment i d'aquella corporació de la qual vaig formar part.

Teresa Lombarte

Mequinensa no és Nova York

■ **Andreu Coso**

«La vila d'ara no té noms als carrers, només lletres i xifres. És una de les coses que em commouen sempre que hi vaig. M'arriba com un mirall imprevist i subversiu d'un passat destruït, del qual *Camí de Sirga* és el seu mural perenne».

Mercè Ibarz

L'altre dia, rellegint el número 21 de la revista *URC*, dedicat a Jesús Moncada, em vaig topar amb aquest text de Mercè Ibarz en el seu article: «Un mural expressionista. A propòsit de *Camí de Sirga* i d'Aleix de Segarra», i vaig pensar, fixa-t'hi, a mi també em passa com a la Mercè: això tampoc no m'és indiferent.

Pel que he pogut sentir, hi ha diverses teories per justificar per què no calen noms per als carrers de Mequinensa. Per exemple, la que se sustenta en la creença que els mequinensans no serem capaços de ficar-ne, perquè mai no ens posarem d'acord. Bé, fàcil no serà; em faig càrrec de l'enorme dificultat que representa trobar i consensuar noms per a tots els carrers i places del Poble, però no impossible si hi ha voluntat. Convé recordar que –prompte farà 40 anys– vam ser capaços d'aixecar tot un poble sencer de cap a peus. I quan dic aixecar, no em refereixo només a construir cases i carrers, sinó també a aprendre a viure-hi de cop, amb uns altres veïns, amb unes altres escoles, amb una església nova, amb hortes i rius diferents. I efectivament, ho vam aconseguir amb molta traça i sense fer més soroll del necessari. Si llavors vam ser capaços de tirar endavant un treball complicat i de tanta envergadura com aquell, per què ara no ens veiem amb cor de posar-hi un punt i final.

També és ben curiosa la teoria que defensen els que diuen que l'actual sistema organitzat per lletres ens converteix en molt originals, únics, fins al punt que als pobles dels voltants ens identifiquen que som del Poble, tant prompte els diem que vivim al carrer lletra tal o qual. I jo em demano: quin valor pot tenir ser únics i originals en un assumpte com aquest? Què té d'interessant que ens reconeguen per no tenir noms als carrers? Sabem realment que en pensen? Quin mèrit té això? Que som un xic deixats?… La qüestió és que cap dels pobles veïns, imitant el nostre, ha tret els noms dels seus carrers i per col·locar-hi lletres.

Però, de totes les teories que he escoltat, la que em té el cor robat és aquella que ve a dir que els carrers de Nova York tampoc tenen nom, i afegeixen tot seguit: «com a nantres». A la vista està que Mequinensa no és Nova York, o si voleu, Nova York no és Mequinensa. Pels d'aquí no hi ha color: a Mequinensa s'hi viu millor. Llavors, per què volem ser com ells? Aquella ciutat té molts carrers, són molt llargs i tampoc no els sobra la imaginació. A més, és el seu problema.

Parlem seriosament. Els noms dels carrers d'una població, tant pel significat literal com per les implicacions associades, són una bona mostra de les peculiaritats d'un lloc determinat i són, per als seus habitants, juntament amb altres símbols i distintius, referents fonamentals que ajuden a configurar i mantenir coherentment els senyals d'identitat i el sentiment de pertinença respecte a un lloc. No és el mateix lletres sense sentit –que no ens diuen res– que noms referits a coses nostres conegudes i estimades. Sincerament, no tenen el mateix encant les lletres que els noms. I a més, no creieu que seria una cosa ben normal i justa que, als tan nostres, santa Agatòclia, santa Àgueda o sant Blas i a tots aquells benefactors, escriptors, pintors, etc. que han fet mèrits per tenir un carrer, una plaça, una avinguda o un passeig al seu nom, se'ls pogués fer aquest reconeixement?

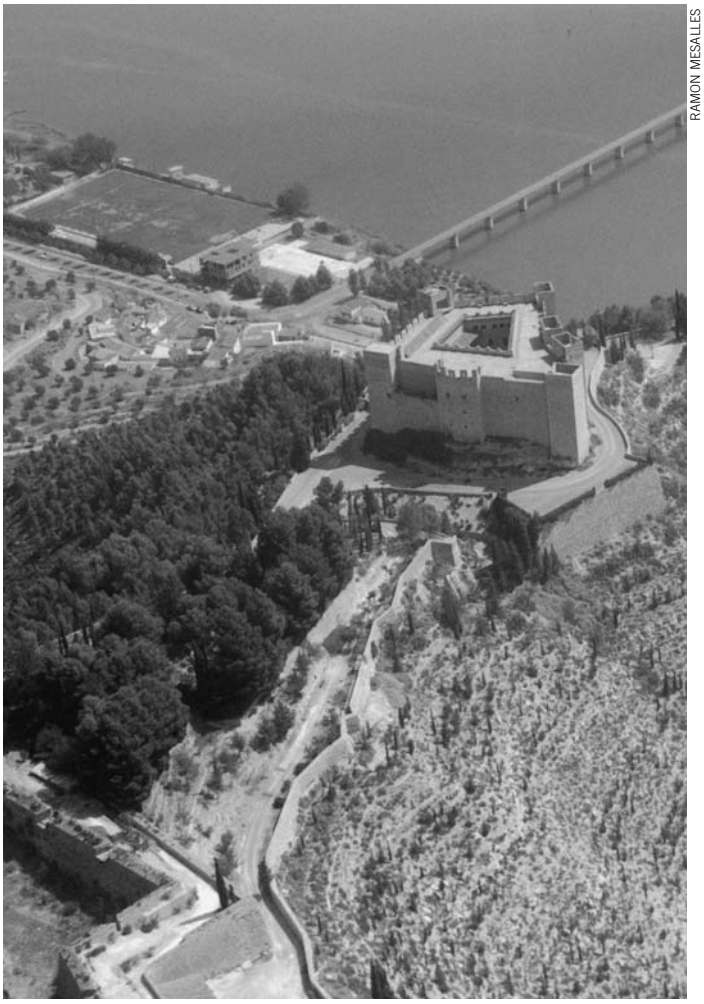

RAMON MESALLES

Vista aèrea de Mequinensa

Ara mateix, no us sabria dir si són molts els que pensem que a Mequinensa li convindria posar noms als carrers. Personalment penso que és l'únic requisit que li falta al Poble per acabar de donar l'aparença de normalitat. Això m'anima a parlar-ne ara i aquí, encara que algú puga pensar que no cal parlar-ne més, que aquest és un tema esgotat i que ja se n'ha parlat tot el que n'havia de parlar. Crec sincerament que mai s'esgotarà aquest tema; com a molt, se'n deixarà de parlar una temporada, però mentre hi hagi algú que es commoga o que se li faça difícil no trobar una explicació prou raonable que justifique aquesta estranya situació, tornarà a sortir de tant en tant. Sóc conscient que jo no sóc ningú per dir que s'ha de fer o que no s'ha de fer a Mequinensa: ni tan sols hi visc habitualment i desconec les prioritats, que quede clar això. De tota manera, he volgut dir el que he dit, perquè crec, i ho dic en tota la humilitat i bona intenció, que Mequinensa es mereix tenir noms per als seus carrers.

L'ABABOL

Retalls de premsa

L'espanyol es troba davant del desafiament de la consolidació com a idioma de comunicació universal sense que això signifiqui imposar-se a les llengües amb què conviu en els països iberoamericans, van afirmar els organitzadors del IV Congrés Internacional de la Llengua Espanyola.

«No volem sotmetre cap llengua», va dir Víctor García de la Concha, director de la Reial Acadèmia Espanyola de la Llengua., i va subratllar que en els països on es fomenta l'aprenentatge de l'espanyol s'ofereix «la forma de comunicar-se amb més de 400 milions de persones».

Als Estats Units, «ser bilingüe sabent espanyol comporta millors salaris, és un gran avantatge que dóna diners», anota Amparo Morales, investigadora de l'Acadèmia Portoriquenya de la Llengua.

L'economista en cap del BBVA a Colòmbia, José Luis Escrivá, reconeix que «l'idioma dels economistes és l'anglès», però precisa que als Estats Units almenys 42 milions de persones s'expressen en castellà.

A Espanya, l'espanyol té una participació del 15% en el Producte Interior Brut (PIB), segons l'Instituto Cervantes.

L'acadèmic veneçolà Rafael Arráiz sosté que «la relació entre llengua i economia té molt a veure amb els centres de producció de coneixement i tecnologia».

Això, retalls de premsa de finals de març, sobre el IV Congrés Internacional de la Llengua Espanyola, que es va celebrar a Cartagena d'Índies.

Susanna Barquín

Javier Giralt: "El «català d'Aragó» no existeix"

■ **Pau Era**

Alguns dels estudiosos del català de la Universitat de Saragossa sovint són convidats a la Universitat de Barcelona per explicar què passa, què es pensa i què es fa a la Franja des de la perspectiva de la capital aragonesa. En este cas, José Enrique Gargallo (UB) ha estat qui ha convidat a Javier Giralt (UniZar) per explicar als alumnes com és la Franja.

Sense embuts, Javier Giralt explicà als alumnes que per a denominar el territori, ell demana la promoció del concepte de Franja, el més neutre entre tots els possibles, però despenalitzant-ne els altres amb adjectiu, com Franja de Ponent i Franja Oriental d'Aragó. En tot cas, cal defensar la denominació de «català a Aragó», en oposició a «català d'Aragó». És evident que a la Franja el català pren forma en diversos dialectes compartits amb els territoris catalanoparlants veïns, i per tant, el català d'Aragó no eixistix. Este extrem l'ha hagut de defensar fins i tot dins a la Universitat de Saragossa, a on es volia denominar a una assignatura «catalán de Aragón».

En analitzar la identitat de les comarques catalanoparlants, no dubta en defensar la tesi de la dualitat entre la identitat aragonesa i la llengua catalana. Esta dualitat troba dificultats per desenvolupar-se, i fins i tot conflicte, fora de la Franja, però també entre els parlants de català. Tot i això, Giralt no creu que hi haja autoodi, ni tan sol que la «diglòssia» frangenca siga conflictiva. On hi ha conflicte és en els aragonesos que conflictivitzen la dualitat entre identitat i llengua.

Tampoc la Franja pot ser tractada com una unitat perquè no hi ha una identitat col·lectiva. Fraga no fa de capital. I per tant, fora dels termes lingüístics, no pot ser considerat un «país català». Però si que hi ha un avenç del concepte i de la identificació amb la «Franja», més enllà de les comarques, encara que entre els capes encara residuals.

El repàs a la legislació i els avenços polítics per la normalització lingüística d'Aragó deixen entreveure l'aturada de l'acció de promoció des de 1984, que només sobreix per l'activitat de l'associacionisme. Ni amb un president de govern catalanoparlant s'ha fet cap canvi notori en la política de protecció de les minories. Per contra, tot i que algunes dades remarquen l'estabilitat (fràgil) de la llengua, Giralt explica com en alguns casos, com a la seua vila, Sant Esteve de Llitera, el tall de la transmissió de la llengua entre pares i fills va arribar fa alguns anys, en la seua generació, a on ja només alguns mantenen el català.

En la part final de la conferència, Giralt aposta per treballar per la defensa del català, sobretot a nivell local, aprofitant el poc espai que deixa la intervenció del govern. Però no troba possibilitats importants per treballar a nivell autonòmic. Tots els camins són aturats per l'acció de govern socialista-regionalista. La vinguda d'un professor de la Universitat de Saragossa és aprofitada per alguns alumnes per a informar-se sobre la situació de la llengua aragonesa i el seu estudi. L'acte va tindre lloc el 25 d'abril a la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona.

20è CONCURS DE LITERATURA DESPERTA FERRO
TAMARIT, 20 DE MAIG DE 2007

BASES:

1. Les obres han de ser originals i escrites en català.
2. L 'extensió serà d' un mínim de dos folis per una cara i a les categories C i D les narracions es presentaran obligatòriament, mecanografiades a doble espai.
3. El tema serà de lliure elecció, podent anar acompanyat d 'il·lustracions que hi facin referència.
4. El gènere literari d'aquest concurs és la prosa.
5. Les obres vindran signades per l'autor especificant-hi el curs escolar, el centre docent i l'adreça personal amb el número de telèfon.
6. Els originals es presentaran abans del 7 d'abril de 2007 a l'apartat de correus núm. 30, 22550 TAMARIT DE LLITERA.
7. El lloc de lliurament dels premis és comunicarà oportunament.

PREMIS:

CATEGORIA A: 9-10 ANYS
1r. Premi: un xec de 80 euros i lot de llibres.
2n.Premi: un xec de 40 euros i lot de llibres.
3r. Premi: un xec de 25 euros i lot de llibres

CATEGORIA B: 11-12 ANYS
1r. Premi: un xec de 80 euros. i lot de llibres.
2n. Premi: un xec de 40 euros i lot de llibres.
3r. Premi: un xec de 25 euros i lot de llibres

CATEGORIA C: 13-14 ANYS
1r. Premi: un xec de 100 euros i lot de llibres.
2n. Premi: un xec de 70 euros i lot de llibres
3r. Premi: un xec de 50 euros i lot de llibres

CATEGORIA D: 15-16 ANYS
1r. Premi: un xec de 100 euros i lot de llibres.
2n. Premi: un xec de 70 euros i lot de llibres.
3r. Premi: un xec de 50 euros i u lot de llibres

CONCURS DE CARTELLS

1. Poden participar-hi tots els alumnes dels instituts de la franja
2. Cada concursant podrà presentar solament un original.
3. El tema serà lliure i el format vindrà presentat en disseny vertical.
4.El títol del cartell serà 20è Premi de literatura infantil Desperta Ferro!, amb els caràcters gràfics i disseny a lliure elecció de l'autor.
5. La data límit d`arribada serà l' 1 d 'abril

ESTAMPES RIBERENQUES

Multilingüisme

José Miguel Gràcia

Recordo que fa uns quants anys quan parlava amb els amics o companys catalans, preocupats pel futur de la cultura i la llengua a Catalunya, els deia que s'hauria de tenir en compte el volum d'immigració de diferents cultures i llengües que arribaria a Catalunya en els inicis del tercer mil·leni, i esdevindria un problema greu per a la llengua. En aquells anys, la gran preocupació cultural i lingüística del governants catalans es debatia entre els càlculs i conseqüències del nombre d'immigrants de llengua castellana de la resta de l'Estat i, potser també, de Sud-Amèrica. He de confessar-vos que jo era molt pessimista pel que fa a la llengua, envers l'allau immigratòria i multicultural, provinent d'un ampli ventall de països –necessària per al creixement econòmic espanyol en general i forçada des dels països pobres– i els seus efectes culturals i lingüístics. Heus aquí ara, a l'any 2007, quan em deturo a reflexionar sobre tot allò –immigració, bilingüisme, multilingüisme, cultura, llengua en general– i entre dubtes, sentiments i esperances, penso que gairebé tots hauríem estat equivocats.

El bilingüisme teòric és un sistema de aparença neutra que esdevé força injust i letal a llarg termini contra una de les dues llengües, quan l'altra és la vehicular o té clares perspectives de serho. En el meu entendre el bilingüisme a nivell d'un país és pràcticament impossible, tot i que pot donar-se en un individu, en una família i poc més, o en situacions molt especials.

Amb referència al català a Catalunya, la pressió del castellà és fortíssima per raons òbvies que tots –és una manera de dir un nombre **n**– coneixem, malgrat que n'hi ha una bona part de la societat de bona fe que no ho pensa, o altres que amb mala fe ho neguen.

Anvers i revers al sól del bosc

Aquells temors que jo manifestava als meus amics, en referència a la pluralitat de llengües i cultures, que ja hi són a Catalunya, em fan pensar ara en alguna cosa positiva, derivada del multilingüisme. Si se segueix amb la immersió lingüística a les escoles i amb altres mesures de protecció, potser el català arribarà a ser la veritable llengua vehicular a les escoles, atesa la multiplicitat de cultures i llengües dels emigrants i la necessitat de comunicar-se i entendre's. El castellà restaria com una més. Si al pati de les escoles es jugués en català –per posar un exemple–, seria el primer signe de bona salut del català. Reconec que és necessària una gran dosi d'optimisme per arribar a aquesta conclusió o en considerar-la senzillament com hipòtesi. Així i tot hi penso amb esperança. (No fa gaires dies, a una plaça cèntrica d'Olot, vaig veure uns xiquets i xiquetes, uns negrets i altres vestits a la manera musulmana oriental, jugar en català). Des de la meua finestra veig els garrofers un xic més verds.

Trasbalsar els efectes positius del multilingüisme al català de la Franja, no serien tant les raons d'un optimista, com les elucubracions metafísiques d'un diletant. L'anvers de la fulla d'olivera és d'un verd grisenc, ai, però, el revers és d'un color esblanqueït. A l'hivern s'omple de color el sòl del bosc.

Del Camp a Casa, producció ecològica a docimicili

«Els consumidors són un p

Joaquín Arqué i Patrici Barquín són dos emprenedors fragatins que van decidir dedicar-se a l'agricultura. Cap dels dos ha fet encara els quaranta, i al cap tenien un projecte que s'ha materialitzat en la producció i comercialització de productes agraris alimentaris amb un valor de singularitat: són productes ecològics que arriben del camp a casa, una manera de recuperar, afirmen, el paper tradicional del pagès, que no es limitava a ser un simple productor. Per això van anomenar la seua empresa *Del Camp a Casa*, així de simple, sense ornaments, si no fos perquè entre mans porten molt més que una manera de guanyar-se la vida, és una manera de viure i d'entendre l'alimentació, amb la implicació del consumidor.

Pregunta. Com naix *Del Camp a Casa*?

Resposta. Bé, tot comença com una necessitat personal de cada un de nosaltres, ja que ens trobem que volem donar-li una continuïtat a les explotacions agrícoles de les nostres famílies, però tenim molt clar que no volem continuar produint amb lo sistema de l'agricultura química, perquè les nostres conviccions, al treballar amb productes químics agressius amb el nostre entorn i la nostra salut, caurien en una forta contradicció que ens faria sentir molt malament.

Coincidim de manera quasi casual i comencem a parlar del tema. Volem fer agricultura ecològica, volem controlar el mercat on venem, volem tenir un control sobre el preu de venda, volem, a més a més, mantenir les finques en una mida raonablement petita, en una mida que en podríem dir d'agricultura familiar, i volem fer arribar el menjar sa a totes les capes socials. El cert és que va ser molt complicat de poder tirar endavant tot això, ja que veníem de situacions econòmiques i personals complicades per poder engegar un projecte nou, però l'empenta d'un grup de famílies de Fraga que volia consumir productes ecològics ens va obligar, podem dir, a començar.

P. Què us va espentejar a optar per est model i no un altre?

R. És cert que d'opcions al mercat hi ha moltes, però nosaltres volíem una relació directa amb els consumidors. Pensem que l'agricultura és massa important com per a deixar-la en mans només dels pagesos. És la que ens dóna menjar, i el menjar és el que ens fa estar vius i sans. Es parla molt en determinats sindicats agraris de la dignitat del pagès, o també del pagès com a empresari agrari i d'altres coses. Nosaltres volíem un model que no només apostés per la dignitat del pagès, sinó també del consumidor, fent un producte assequible, fresc i en el seu punt just de maduresa.

P. Quins han estat els problemes que més ha costat superar per poder començar?

R. Principalment els problemes de caire social. Pensa que en agricultura no és habitual que els pagesos treballen de manera conjunta. Nosaltres, des del primer moment, vam creure que l'única manera de treballar era ficar terres, maquinària i treball en comú, de forma que ens vam associar o col·lectivitzar. Tampoc no té rés d'especial, si tu muntes una empresa de qualsevol altre sector no és estrany trobar socis que s'ajunten.

> «Volem controlar el mercat i el preu de venda»

D'altra banda, nosaltres som de Fraga i treballem a Fraga, que tot i ser un poble gran no deixa de ser un poble on tothom es coneix. Esclar, és molt complicat explicar perquè hi ha herba a la teua finca, o perquè hi ha una espona que no has desbrossat de manera conscient, ja que allí es refugia una gran part de la fauna auxiliar que ens ajuda al control de plagues.

Com veus, no són les plagues ni res que tinga a veure amb el sistema de producció el que ens ha plantejat problemes. Produir és senzill per qui es dedica a l'agricultura. El més complicat és la comercialització i resistir la forta pressió social.

P. Quina mena de producte oferiu?

R. La nostra proposta és fer arribar una cistella de fruita i verdura ecològica de temporada d'un pes aproximat de 7 quilos a un preu unitari de 10 euros, una vegada a la setmana. La cistella la confeccionem nosaltres en funció de la producció disponible i tenint en compte que intentem no repetir verdures d'una setmana a l'altra, tret de les que són de consum habitual, com les patates.

P. Essent un projecte participatiu; quin és el paper dels consumidors dintre del projecte?

R. Els consumidors són un pilar bàsic de tot el procés. Intentem mantenir una relació directa amb ells. Els fem intervenir a l'hora de decidir si fiquem un determinat producte o no a l'hort. Durant l'any, organitzem un mínim de dos trobades per posar en comú el treball de la temporada. Allí ens expliquen que els està agradant i què els desagrada de tot el que fem, i de mica en mica anem millorant tots, que és del que se tracta.

També fem xerrades sobre agricultura ecològica, perquè tothom prenga consciència de la importància de la producció amb aquest tipus de certificació. Facilitem suggeriments sobre determinades verdures poc habituals: història, receptes, propietats… I, per descomptat, el nostre hort sempre està obert a la participació dels consumidors, bé siga treballant o fent una passejada.

P. El vostre mercat està centrat quasi exclusivament a tres llocs: Lleida, Fraga i Sara-

bilar bàsic de tot el procés»

gossa, per què?

R. Perquè sempre hem pensat que calia buscar un mercat el més proper possible. Vam començar a Fraga, després vam ampliar cap a Lleida i, en últim lloc, vam decidir associar-nos amb un pagès de Sarinyena per poder arribar a una gran ciutat com Saragossa. Evidentment, a Saragossa és impossible oferir servei a domicili a un preu raonable, i per això vam optar per crear «Punts Verds», que són llocs on la gent va a recollir la seua cistella. Los «Punts Verds» estan distribuïts per tota Saragossa, de manera que puguem abastar tots els barris.

També estudiem la possibilitat d'arribar al que seria la nostra comarca natural. Però res més, no volem eixir d'ací, perquè no creiem que siga molt ecològic carregar de quilòmetres les nostres fruites i verdures.

P. Actualment, hi ha més projectes que utilitzen est model?

R. Est model bastant estès. A zones com el Maresme hi ha diverses persones que desenvolupen est tipus de venda. També a Tarragona i zones properes s'està fent anar eix model. Podríem dir que hi ha moltes experiències a tot l'Estat espanyol. Evidentment, encara que totes tenen una estructura comuna, cap és igual a l'altra. Cada pagès ha adaptat lo model al seu territori i a la mena de consumidors de la zona.

P. *Del Camp a Casa* és només distribució a domicili de producte ecològic o és alguna cosa més?

R. *Del Camp a Casa* no és només el servei a domicili. La venda de fruita i verdura és només una part d'un projecte que volem que incloga altres activitats com poden ser l'educació ambiental amb horts ecològics escolars i altres activitats que permeten a altres pagesos integrar-se al grup. També participem en campanyes, juntament amb altres grups, per conscienciar a consumidors sobre temes com els transgènics (una gran amenaça per a la agricultura ecològica), temes energètics…

P. Veieu est model com la solució a la crisi actual del món rural i del sector agrari?

«En agricultura no és habitual que els pagesos treballen de manera conjunta»

R. Evidentment, est model no és la solució a la crisi actual del sector. El sector agrari està passant per moments molt difícils, i no apareixerà una solució màgica per a superar-los. El sistema neoliberal que se'ns ha imposat, el sistema de distribució i venda dels productes agraris controlat majoritàriament per les cadenes de supermercats, i són estes cadenes les que marquen els preus de mercat, ha portat als pagesos a una crisi de molt difícil solució. Han de ser els mateixos pagesos els que tornen a controlar la venda i distribució del que produeixen. La nostra manera de distribució n'és una, però, evidentment, n'hi ha més. Està clar que la crisi solament se superarà si aconseguim trencar la dependència amb les cadenes de supermercats.

P. Davant de l'actual crisi del sector, pareix que els polítics aposten per l'especialització i la productivitat, model contrari al vostre, com veieu esta aposta?

R. No és res nou. Els polítics estan aplicant est model d'especialització des dels anys seixanta, és el model que ha portat a l'agricultura a la situació actual, però es continua aplicant. És un model nefast per als pagesos i el món rural, però és un model ideal per a l'agroindústria, que, dit siga, viu els millors moments de la seua història, aprofitant que paga la matèria primera cada vegada més barata.

P. Com està la situació actual del sector ecològic?

R. El sector ecològic està passant uns moments molt bons. A Espanya, el consum cada vegada és més alt, i a Europa també està creixent. Espanya està encara molt per darrere de països com Alemanya, Anglaterra, França o Suïssa, però està molt millor que fa deu anys. Si parlem de producció, som una de les potències europees, i el gran pas que hem donat és aconseguir que molts d'estos aliments produïts al nostre entorn no hagen d'anar a altres països, sinó que es consumeixen així, cosa que no passava fa un anys.

P. Qui certifica que la producció és ecològica?

R. La producció ecològica a l'Aragó la certifica un organisme denominat «Comité Aragonés de Agricultura Ecológica» (CAAE). És un organisme públic, però finançat bàsicament per les quotes dels pagesos inscrits. El govern d'Aragó és dels més reacis a l'hora d'apostar per est tipus d'agricultura, per això encara som els pagesos els que hem de pagar per fer una agricultura sana i respectuosa amb el medi ambient. Tot i que als governants se'ls ompli la boca quan diuen que som la segona comunitat que més terra tenim en ecològic, evidentment, no és gràcies a ells.

El CAAE fa la inspecció a tots los cultius i analitza els productes periòdicament, són ells els que certifiquen si una finca és apta o no per a la pràctica de l'agricultura ecològica.

Arcadi Abad

DESPERTA FERRO

Rumors

El dissabte sant vaig pronunciar una conferència al saló d'actes de l'ajuntament de Massalió sobre la vida de l'enginyer i polític Carles Montañés. Durant els anys 1916-1917 va ser diputat a les Corts de Madrid pels pobles que integraven el districte de Vall-de-roures.

Sobre la vila de Calaceit havia fet un projecte per portar l'aigua des dels Ports de Beseit i que també se'n beneficiaria la vila de Cretes. En total eren 24 km. Aquest projecte no va tirar endavant perquè els homes que governaven l'ajuntament apostaven pel marqués de Lema.

Segons rumors, una nit de l'any 1918, don Carlos, com se l'anomenava, va haver de sortir per cames de la població i fins i tot el seu automòbil va ser apedregat. Els seus detractors argumentaven: «Si portem l'aigua i es poden regar tots els camps, llavors tots es faran rics i no tindrem jornalers».

També he sentit rumors en què es posa en entredit la defensa de la llengua catalana per part de Fernando Latorre. A l'octubre de 1992, en el dinar d'homenatge que es va fer al senyor Enrique Alcalà amb motiu de complir els vuitanta anys, en el seu discurs Latorre va cridar amb molt èmfasi, «…i com deia l'havanera del Meu Avi. Visca!, el català». Uns mesos després, amb motiu de la presentació d'un llibre de poemes de Teresa Jassà, va fer una defensa aferrissada de la llengua. En la visita que la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans va realitzar a la població l'any 1997, també. Molts més casos podria citar, però crec que amb aquests són suficients.

Joaquim Montclús

Artelitera '07 acollirà 47 artistes els dies 19 i 20 de maig

Redacció

Un total de 47 artistes exposaran les seves obres a la segona edició de Artelitera, la Fira de l'artista lliterà. Aquest certamen, que organitza la Comarca de la Llitera i l'ajuntament de Binèfar, se celebrarà els dies 19 i 20 de maig al recinte firal de Binèfar.

Aquesta xifra suposa un increment respecte a l'any passat, el que posa de manifest l'excel·lent resposta per part dels creadors a aquesta proposta cultural.

La major part dels artistes que participaran en Artelitera 07 són pintors de diverses tècniques, però també es podrà veure a la fira dissenyadors de joies, escultors, esmaltadors, ceramistes i treballs amb pedra, entre d'altres. Els artistes procedeixen de Binèfar (37), Tamarit (7), Sant Esteve de Llitera (2) i El Torricó (1). No cal oblidar que l'únic requisit per participar a la fira és que els creadors haguen nascut a la Llitera o hi residisquen.

El conseller delegat de Cultura de la Comarca de la Llitera, Josep Anton Chauvell, es va mostrar molt satisfet pel nivell d'inscripció a la fira. «Des del principi ens vam plantejar Artelitera com una forma de potenciar la cultura a la nostra comarca, de fomentar la creació artística, però que també el públic de manera massiva pogués tenir coneixement de les creacions que es desenvolupen a la Llitera», va explicar Chauvell.

Més informació sobre la fira a www.lalitera.org/artelitera.0

V COL·LOQUI D'ESTUDIS TRANSPIRINENCS

Els poders locals als Pirineus: política, societat i cultura
Areny de Noguera (Ribagorça) 5-7 d'octubre de 2007

El V Col·loqui d'Estudis Transpirinencs emprèn una nova edició. El títol escollit per a la trobada del 2007 a Areny de Noguera ("Els poders locals al Pirineu: política, societat i cultura") té com a voluntat obrir un debat públic des del món de la recerca fins a la societat civil per a entendre l'evolució actual del Pirineu en totes les seves vessants. Per això, l'estudi de les formes de poder local des de l'època medieval fins al segle XXI ha de servir per a donar llum a incongruències, contradiccions i possibilitats del món actual.

ÀMBITS TEMÀTICS:
1. LES FORMES DEL PODER LOCAL A LES VALLS PIRINENQUES: ORÍGENS I EVOLUCIÓ
2. CULTURA POLÍTICA I SOCIAL DEL MÓN RURAL EN L'ACTUALITAT,
3. ELS NOUS NUCLIS DE PODER: CONTINUÏTATS, REINVENCIONS I NOUS MODELS

LES COMUNICACIONS:
Els interessats en participar en aquest col·loqui mitjançant la presentació d'una comunicació poden enviar les seves propostes en forma de resum, amb una extensió màxima d'entre mil cinc-cents i dos mil caràcters. El termini per a presentar aquests resums és el **18 de maig de 2007**. Cal trametre el resum a l'adreça de correu electrònic mcarme@irmu.org.

Institut Ramon Muntaner. Fundació Privada
dels centres d'estudis de Parla Catalana
Mas de la Coixa, Rotonda Eix de l'Ebre, s/n.
43770 Móra la Nova
Tel: 977 401757
Fax: 977 414053

V Col·loqui d'Estudis TRANSPIRINENCS

ORGANITZACIÓ:
Centre d'Estudis Ribagorçans
Diputació de Girona
Patronat Francesc Eiximenis
Institut Ramon Muntaner
Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès
Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana

COL·LABORACIÓ:
Instituto de Estudios Altoaragoneses
Institut d'Estudis Ilerdencs
Fédération Historique de Midi-Pyrénées
Institut d'Estudis Catalans
Iniciativa Cultural de la Franja
Universitat de Lleida
Comarca de la Ribagorza
Consell Comarcal de l'Alta Ribagorça

Nous recursos per a l'àrea d'Acció Social de la Llitera a través de la col·laboració amb l'INAEM

Fernando Sabés

La Comarca de la Llitera, en col·laboració amb l'INAEM dins del programa per a les corporacions locals, comptarà amb nous serveis destinats a l'àrea d'Acció Social.

En concret, a través de la concessió dels ajuts per part del Govern d'Aragó, disposarà d'un educador de carrer de suport socioeducatiu en l'àmbit familiar; un de suport socisanitari amb la finalitat de col·laborar en la rehabilitació en el domicili; d'una nova persona de suport terapèutic en centres residencials de la Comarca; i disposarà d'un nou taller de neteja i de bugaderia.

En total, per a aquests quatre programes, l'INAEM aportarà a la Comarca de la Llitera pràcticament 60.000 euros, per a la contractació d'aquestes quatre persones.

"És un reforç als programes d'acció social que tenim implantats a la Comarca i essencialment per a les dues residències de persones més grans que gestionem», va explicar la consellera delegada d'Acció Social de la Llitera, Dolors Muñoz.

De totes maneres, Muñoz també va voler posar èmfasi en la importància de comptar amb un educador de carrer, així com de disposar de suport sociosanitari a domicili. «La incorporació d'aquestes dues persones complementarà alguns serveis socials que estem prestant», va comentar la consellera.

La residència de Tamarit rebrà una inversió de 600.000 euros

El president de la Comarca de la Llitera, Salvador Plana, ha anunciat el compromís del Govern d'Aragó d'invertir 600.000 euros a la residència de persones grans de Tamarit de Llitera. Aquesta aportació es realitzarà en dues anualitats de 300.000 euros que aniran destinats a l'adequació de l'immoble a la normativa de prevenció d'incendis i a completar la segona fase del moblament, després de la primera que s'ha conclòs recentment.

Dolors Muñoz, consellera delegada d'Acció Social de la Llitera

"Aquesta és una excel·lent notícia. Era una prioritat per a nosaltres aconseguir una important millora a la residència de Tamarit. Juntament amb l'alcalde de la localitat, Francisco Mateo, hem treballat amb vista a aconseguir la inversió del Govern d'Aragó que ha estat molt sensible a aquesta demanda. El centre de Tamarit té més de 20 anys i requeria d'una forta inversió com la que s'ha aprovat», va explicar Plana.

El president comarcal va reconèixer que aquesta inversió a la residència de Tamarit de Llitera permetrà millorar l'atenció dels més grans que viuen en ella. «Servirà per modernitzar-la i realitzar actuacions que permetran situar al centre entre els de referència com ho va ser en el moment en el qual es va obrir», va assegurar Plana.

TOT ENSENYANT LES DENTS

Olors, absències, records

Ramon Sistac

Una tardada xafogosa d'agost. Damunt la terra calenta i empolsinada es marquen els redols de les primeres gotellades de calor. Lleugera olor d'amoníac. Poc després, el cel s'esberla i plou a bots i barrals. Els antiaeris de l'era de Cambrai disparen contra la pedra i el cel respon amb mil llamps i trons. Els cantals que empedren el carrer es netegen de pols, arena i fem, i lluen amb el reflex dels darrers raigs de sol, encara esbiaixats, que anuncien la fi de la tronada. La temperatura ha caigut en picat. Posa't mitjons, tapa't i para compte no rellisques. La mare ix a collir caragols.

Taques d'humitat decoren, com una aquarel·la antiga, el blauet tronat de la paret. L'olor agredolça de la barreja de conserva i confitura de tomata amera tota la cuina, el foc, el pastador. En ple procés de cocció, la tomata madura de setembre amaga fins i tot la pudor d'humit de l'hule, la del ges dels palmars i les antostes, la de la fusta del plater i dels armaris, la dels vidres entelats de vapor. Dementre, la mare trenca avellanes.

La llarguíssima tortura combinada del Parellada i l'Alsina Graells. Pràcticament un dia sencer carregats com a gitanos (si és que els gitanos van carregats), amb els préssecs, les mançanes, la conserva i la confitura. I amb la frustració del període estival ja acabat, passada la santmiquelada. Període estival, període rural, període vacacional. El començament de la tardaó només té una compensació: l'autocar de «l'Anònima» enfila la Diagonal, ja negra nit –el dia escurça– des del capdamunt, i Barcelona s'ofereix a la vista tota enllumenada, amb els carrers molls i nets de la pluja acabada de caure, que multiplica els reflexos dels llums dels cotxes i dels fanals urbans. Una visió de pocs minuts. Després, tot plorant, amb les cames entumides i els genolls encara pelats, enfilo les escales del pis de l'Eixample que fa olor de tancat. El pare obre el gas i la mare desfà paquets.

La bateta neta, la clenxa ben recta. La cartera amb l'entrepà (paper de *La Vanguardia Española*). Bes a la galta. Olor de carmí i de colònia de la mare, olor de llet bullida. Olor de desesperança, de soledat, de dolor. Olor de dolor és una paronomàsia. Olor del temps que va ser, olor de la por de l'oblit.

Michel Camilo: *Rhapsody in blue*

■ **Lluís Roig**

Avui, lectors de *Temps de Franja*, tinc la necessitat de comentar-vos l'experiència viscuda el passat 23 de març a l'Auditori de Barcelona, en ocasió d'escoltar la *Rhapsody in blue* de George Gershwin, amb Michel Camilo al piano. L'OBC, sota la direcció d'Ernest Martínez Izquierdo, director invitat, va sonar molt dignament, sense piruetes tècniques per part dels seus components, conjuntada en tot moment i sempre atenta a la batuta del director esquerrà, Martínez Izquierdo. Ara bé, el plus extraordinari de la interpretació va sortir de les notes del piano, acaronat a estones, colpejat amb elegància uns instants eterns, i harmoniosament fregat pels llargs dits de Michel Camilo, home d'aparença fràgil i que és tot música. L'elevat virtuosisme pianístic que va voler incloure Gershwin en certes parts de l'obra, no van poder trobar millor intèrpret aquella nit del passat dia 23 de març. Un plaer que no el poden descriure les paraules, és l'oïda que s'endolla als sentiments. Els instants de silenci es fan llargs de sensacions.

En el transcurs de l'audició i tancant els ulls, apareixien sobre l'escenari els carrers de Nova York, els seus edificis més emblemàtics, bandes americanes del anys quaranta, Woody Allen, Mickey, Donald i Daisy (*Fantasy* 2000).

Rhapsody in blue és la història d'un oblit: l'any 24, Gershwin va rebre l'encàrrec de compondre una obra jazzística, però es va oblidar, i tan sols tres setmanes abans de l'estrena es va assabentar novament de l'encàrrec. Molt precipitadament pogué acabar-la en el termini previst. Malgrat l'ensurt, el resultat va ser una obra breu, fresca i melòdica per a piano i orquestra, amb un munt d'elements jazzístics. En un auditori de Nova York, reservat per a la música «seriosa», va tenir lloc l'estrena, la qual va esdevenir un èxit brillant i popular amb Whiteman a la batuta i el mateix Gershwin al piano.

En el concert del 23 de març es van interpretar altres obres també: d'Henri Dutilleux, de Ravel i d'un altre compositor modern, Martin Matalon, music obert a la música electrònica, jazz i pop d'avantguarda.

Si algun lector té interès i desig d'escoltar enregistraments de Michel Camilo, tot seguit en relaciono alguns, tots ells d'autèntica qualitat audiòfila:

Rhapsody in blue per l'OBC. Michel Camilo, piano. Ernest Martínez Izquierdo, director.

TELARK (2005)

·*Triangulo* (Jazz). Michel Camilo, piano. Anthony Jackson, bajo. Horacio «El Negro», bateria. TELARK (2002)

·*Sperit of the Moment* (Estandars del jazz). Michel Camilo juntament amb Charles Flores i Dafnis Prieto. TELARK (març 2007)

Per acabar volia dir que Michel Camilo, a més d'un excel·lent pianista és també un reconegut compositor.

Quadern d'entretemps

Al pas dels dies

■ **Toni Mollà**

L'any 2000 vaig publicar *Espill d'insolències*, el meu primer dietari, una selecció de textos corresponents als «quaderns» escrits entre els anys 1992 i 1997. *Espill d'insolències* era un assaig clàssic: un llibre d'opinió amb voluntat literària expressa. Hi reflexionava sobre un ampli ventall de temes. Els uns més públics, com la situació política; uns altres més literaris, com les observacions sobre els mestres dietaristes i, finalment, uns tercers més propis del diari anomenat íntim.

Ara torne al vici de la «literatura confessional». Ben mirat, es tracta, senzillament, de proses més o menys apàtrides: escrits d'identitat híbrida entre els «papers privats» de què parla Enric Bou i la voluntat» d'intervenció pública» que reivindicava Joan Fuster per a les formes assagístiques. Quant a temes, hi ha una mica de tot com a la vida mateix.

Biografia, lectures, viatges, maldecaps, pensaments més o menys despentinats o simples constatacions de l'aire del temps del «meu» temps. A dies, es notaran uns aspectes; a dies, uns altres. Es tracta, al capdavall, de provar–de provar-me– la capacitat d'escriure de forma perseverant, com un taller de pràctiques literàries artesanals.

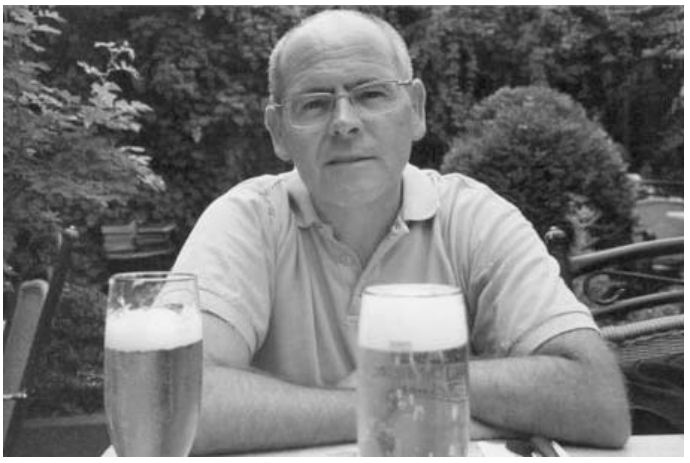

A voltes, pur passatemps: «La literatura és sempre una fugida del tedi, i jo he combatut l'avorriment omplint paper», va escriure Josep Pla.

El projecte general que inicie amb el nom genèric d'*Al pas del dies* té l'abast d'un any de calendari convencional: de setembre a agost, no importa de quin any concret. El Quadern d'entretemps que ara els presente correspon a la primera estació: la tardor, segons la meua comptabilitat particular.

Així és com ho veig i així és com ho visc. La resta, si no hi ha cap novetat que ho impedisca, arribarà, precisament, al pas dels dies.

Al pas dels dies. Ed. Perifèric, 2007.

LO CRESOL

De gairó

Hi ha dies en què t'aixeques de gairó. No sé si vostès coneixen aquesta expressió que diuen a la meua vila i que vol dir el mateix que aixecar-se del llit amb el peu esquerre, i, en fi, acabar tenint un mal dia. El perquè del peu d'eixe costat i no del dret tindrà a veure amb la majoria, que utilitza la part dreta del cos. Potser per això ja des de els romans, tan aficionats als auguris, tot allò que venia de l'esquerra, de la seua sinistra, era fatal, és a dir, «sinistre» al nostre vocabulari connotatiu.

T'aixeques del costat que no toca i s'encadenen infortunis. Vas de pressa des de primera hora i un petit aparell de no res que necessites –un assecador, una torradora…— i resulta que no s'engega. Arribes tard a treballar, i ara t'has deixat alguna cosa a casa. No et pots connectar a Internet i mirar uns correus que aguardaves; vas a un altre ordinador, nou però una mica atrotinat, i es pengen els documents. La impressora tampoc respon ni la gravadora de CDs, i el llapis de memòria se descompon en dos. Quina tragèdia!

Què fer? Tornar al passat: a la màquina d'escriure amb paper de calcar? Al bolígraf i prou? Quins temps! No sé si ho faríem, ni qui treballa amb material informàtic ni qui fa feines domèstiques, això de tornar a l'era premaquinista i preelectrònica per moltes avaries que tingueren alhora. Hem construït un món de màquines que mos fan la vida fàcil, però també difícil quan s'entesten en no funcionar. Arribat un dia «tort», hem de pensar que un simple càlcul de probabilitats ha provocat totes les desgràcies i que demà serà un altre dia!

M. Dolores Gimeno

Evitem-nos patiments

Marta Canales

RAMON MESALLES

El tema de la situació de la TV3 al País Valencià, certament, em toca de molt a prop. La gent d'Acció Cultural ho hem viscut, patit i lluitat des de fa molt de temps. Us poso en antecedents (encara que no sigui massa necessari perquè la premsa n'ha anat plena i encara hi va).

ACPV emetia al·legament, en analògic, amb la seva xarxa de repetidors, TV3 al País Valencià. En el moment de la incorporació de La Sexta, es pacta amb el llavors ministre Montilla que ACPV deixa lliure per a aquesta privada els canals que ocupava, per passar a emetre TV3 i C33 en TDT als canals 47 i 55, propietat del Ministeri d'Indústria. A partir d'ací, ACPV compleix el pacte i el ministeri se n'oblida.

I entra en joc la Generalitat Valenciana, emetent un expedient sancionador –pretesament amb efectes retroactius– contra ACPV per usar les freqüències del ministeri amb una multa de fins a un milió d'euros. El ministeri es renta les mans dient que les televisions al·legals són competència de les administracions autonòmiques, i que no els hi consta que ACPV tingui cap freqüència assignada. Evidentment, per això es va pactar amb ells: per usar les seves freqüències (que n'és de graciós el ministre Clos!). En Clos calla i l'ex ministre Montilla fa com si ell no hi tingués res a veure.

Entre les nombroses reaccions que s'han produït per la decisió de la Generalitat Valenciana –i la negativa a actuar del Ministeri d'Indústria–, destaca, per la transcendència internacional, la del president de l'Intergrup de Minories Nacionals i Llengües Regionals del Parlament Europeu, Csaba Tabajdl, qui ha mostrat la seua «preocupació» per un tema que afecta a la llibertat d'expressió. Tabajdl va considerar que «els principis de llibertat d'expressió i respecte a la diversitat no poden veure's reduïts» per lleis o decisions polítiques.

I ara arribem a la part «positiva»: els agents socials, polítics, associatius, professionals, ajuntaments i la ciutadania ens mobilitzem i aconseguim que el PP valencià «rectifiqui», reconeixent públicament que la solució seria legalitzar les emissions de la CCRTV al País Valencià mitjançant un acord de reciprocitat TV3-Canal 9, acord que fa anys que ACPV ja havia plantejat.

La rectificació, que quedi clar, no és res més que paraules, cap solució, ja que ni s'ha arxivat l'expedient sancionador amb la multa conseqüent, ni s'ha decidit aturar el tancament de les emissions de TV3 el proper 25 d'abril. També cal aclarir que l'acord de reciprocitat no està firmat, i que hem d'estar alerta: una maniobra d'aquesta mena, contra la llibertat d'expressió, contra la pluralitat informativa i contra la nostra llengua i cultura a través del control polític, no és per estar confiats.

Una rectificació del PP valencià, després de la gran mobilització ciutadana, mediàtica i política, únicament sona a proximitat d'eleccions municipals. Res més.

La situació del País Valencià no està resolta, i encara no podem ni respirar alleujats, però les Illes Balears tampoc ho tenen clar. De fet, l'Obra Cultural Balear està a l'aguait per si són els pròxims.

Doncs ara, la pregunta: Com veiem nosaltres la TV3? En analògic i al·legal, és clar. I els responsables polítics, ¿ja han previst, pressupostat, encarregat informes i decidit el pas immediat a TDT? Doncs no –us ho dic literalment–, i així ens ho han fet saber.

Tenint en compte que la TDT ja és una realitat a les nostres comarques, no sé a què esperen a donar, amb la TDT, el paquet dels quatre canals de la CCTRV, que és el que se'ls ha demanat. Bé, no us ho he dit tot: d'excuses en tenen un sarpat. Però, de voluntat política, ¿en tenen?.

De moment, *sine die*. Ai, que patirem…!

Paraules apadrinades

Un emotiu acte reuní a Saragossa a un centenar d'amants de la llengua aragonesa

Artur Quintana

SIGRID SCHMIDT VON DER TWER

La idea d'apadrinar paraules de la llengua aragonesa, amb el compromís formal dels apadrinadors de fer-les servir tant com poguessen, va sorgir arran de la descoberta d'un vell diccionari d'aragonès per part d'en Joan Solà, catedràtic de català de la Universitat de Barcelona. Rolde d'Estudis Aragonesos va publicar el diccionari l'any 1999 i va creure que no n'hi havia prou de guardar les paraules aragoneses dins d'un llibre, sinó que calia donar-los més vida a través dels apadrinaments. I així ho van fer. Aquell mateix any ja van trobar més d'un miler d'apadrinaments i van publicar un opuscle amb les paraules i els noms de qui les havien apadrinades. L'any passat Rolde va traure un llibre, *La Charrada*, on una quarantena d'artistes i escriptors comentaven altres tantes paraules. I ara el dia 14 d'abril, dia de feliç memòria, Rolde, amb l'ajut del Patronat Municipal d'Educació i Biblioteques de Saragossa, la Fundació Candil i l'Asoziazión de Familias Aragonesafablans ha presentat el llibre de títol bilingüe i contingut trilingüe Un Rolde de palabras y de musas ziento… on cent persones, inspirant-se en la seua paraula aragonesa apadrinada, han escrit textos en vers o en prosa, en aragonès, castellà i català, o han fet dibuixos o fotografies. La presentació s'ha fet a la Biblioteca Rey del Corral del Centro Cívico Teodoro Sánchez Punter de Saragossa i ha anat precedida per una ludoteca en aragonès per als infants de les famílies saragossanes de llengua aragonesa, amb un conta-contes, jocs de llengua… Després davant d'unes 150 persones una vintena llarga dels autors del llibre va llegir el seu text o va comentar el dibuix o la fotografia sobre la paraula apadrinada duent a la pràctica el trilingüisme de l'Aragó. Feia goig de sentir el trio Anton Santamaría, José Ignacio López Susín i Màrio Sasot comentant en aragonès, castellà i català la paraula rolde. L'acte es va cloure amb l'actuació igualment trilingüe de música i teatre per La Chaminera, grup format per n'Àngel Vergara i la María José Menal.

Reloch de Pocha, nou llibre de Chusé Inazio Nabarro

Javier Ortega

L'aragonès és una llengua en perill de desaparèixer. A l'igual que el català d'Aragó, espera el reconeixement oficial mitjançant la tantes vegades anunciada i promesa Llei de Lengües. Mentrestant col·lectius, associacions i la propia Acadèmia de l'Aragonès, creada l'any passat, lluiten per la seua supervivència.

I es publiquen llibres. És el cas de *Reloch de Pocha*, de Chusé Inazio Nabarro, Premi de Novel·la Curta «Ciudad de Barbastro» 2006, editat per Gara d'Ediziones, al front de la qual està Chusé Aragüés.

El veritable protagonista de la novel·la és la lengua aragonesa. Narra en primera persona la història d'un individu nascut al Sobrarbe al segle XIX, que va ser pastor, nabatero, mariner i combatent, i que es va enrrolar en un vaixell d'unos naturalistes francesos. Va recórrer el món i fins i tot va conversar amb el lingüista Saroïhabdy.

La novel·la, el rellotge, el text li serveixen a Nabarro com a pretext per a parlar de l'aragonès i de la situació d'aquesta llengua. El libre és fàcil de llegir inclús per aquells que no entenen l'aragonès. Està ple d'imatges, poesia, ritme i cadència. Així, per exemple, el protagonista explica que se sentia content amb el regal del seu avi, el reloch de pocha. «Yera como si tenés o tiempo –tot lo tiempo de o mundo– en a palma de a man».

Chusé Inazio Nabarro, poeta i narrador, va nàixer a Tauste (1962), és profesor de Llengua i Literatura espanyola a Barbastroe. És el president del Consello d'a Fabla Aragonesa.

Ha publicat quatre llibres de poemes, novel·les, així com contes i textos breus en llibres col·lectius. Entre altres premis, té l'*Arnal Cavero*, el *Pedro Saputo* i l' *Ana Abarca de Bolea.*

GALERIA DE PERSONATGES

Lina Valero Bean, pintura pròpia de la Franja
«Sempre hai mantingut les meues arrels nadiues»

■ **Joaquín Salleras**

L'Espai cultural Pere Pruna de Barcelona ha acollit, durant els dies 2 a 23 de març, l'exposició de pintura *Teixits textuals II*, una col·lecció de l'artista fragatina Lina Valero Beán, que ja s'havia pogut contemplar anteriorment a Tarragona. La «Casa de Fraga» va organitzar una visita a l'exposició, i els assistents van poder contemplar l'àmplia i colorista mostra d'aquesta autora.

Lina Valero va naixer a Fraga el 1960. Filla de la *Serreria Valero*, manté les seues arrels nadiues, i una bona prova n'és, justament, la col·lecció de pintura presentada a Barcelona, un intent de reviure els colors de mantons i percals de la vestimenta tradicional de la dona fragatina.

Lina Valero és llicenciada en Belles Arts per la Universitat de Barcelona, i està especialitzada en temes d'imatge. En el seu currículum professional destaca la seua tasca com a auxiliar de producció en el film de Francesc Bellmunt «Un parell d'ous» (1984), o en la producció artística i coordinació de l'opera «La Atlàntida», de la companyia Fura dels Baus (1995). A partir de l'any 2002, enceta un nova etapa cap la frescor de la pintura d'aquarel·la, i, posteriorment, amb pintura acrílica sobre fusta, que és quan arriba a l'actual *Teixits textuals –pintura sobre fusta de volum*,

on pinta també els laterals. L'any 2005 exposa aquesta tendència pictòrica a la Sala d'Art Cegonyer de Fraga Posteriorment, el Palau Montcada de Fraga organitza la mostra col·lectiva *Génesis de una colección*, amb obra de la Lina.

La propera exposició d'aquesta artista està prevista per al mes d'agost, a Fraga, en el marc de la Trobada de Creadors que organitza la Casa Museu Sabaté.

CRÒNIQUES TAGARINES

Truites vegetals o truites carnies?

■ **Esteve Betrià**

Sobre si una truita (d'ous) ha de ser bavoseta o ben quallada poca cosa tinc a dir: depèn, depèn dels elements amb què es barregen els ous batuts. He consultat l'Hèctor Moret i En Berenguer de Mussots, i diversos amics del Poble –com ara Paquito Copons i Francisco Montull–, tots ells bons gormands, a propòsit de si la truita (tortilla, esclar, en el parlar de Mequinensa) ha d'estar ben quallada o ha de quedar bavoseta o crueta. Tothom ha estat d'acord amb l'opinió expressada, al número del proppassat març, pel col·laborador més dentat, i reconegut gormand, d'aquesta revista en preferir la truita de patates (o truitada) amb l'ou ben quallat. Amb tot, sobre l'excel·lència de la truita de pataques –amb una mica de ceba–, els mequinensans s'han mostrat unànimement d'acord en substituir, quan hi ha oportunitat, la pataca per la, en general, més aromàtica i gustosa trufa, un bolet hipogeo de primavera, propi d'alguns erms mequinensans; però això dels bolets de primavera és un tema prou enrevessat per a què el deixem per a una pròxima ocasió.

Sobre quina és la millor truita possible, la cosa es complica. N'hi ha qui pensa, com jo mateix, que per aclarir-nos en tan espinós tema –sobre el qual, per cert, hi he pensat, lingüísticament i gastronòmicament, llarg temps–, el primer que cal fer és separar les truites amb vegetals de les truites amb carn o peix. Les segones seran les que poden contenir ingredients com ara abadejo esqueixat, gambes pelades, embotit –botifarra d'ou, botifarra blanca o negra, bisbe, xoriç, magra dolça o salada, formatge ratllat, tonyina enllaunada, etc.–, i poca cosa més hi puc afegir: simplement no m'agrada –no m'entusiasma, si més no– la combinació de l'ou batut amb aquests productes d'origen animal. Com dia ma mare: cada cosa a son *puesto*.

Amb les truites vegetals la cosa es complica, o es simplifica, encara més: m'agraden totes. He indagat sobre les preferències d'amics i companys a propòsit d'un tema tan delicat, i tothom està d'acord sobre les excel·lències de la truita de carxofes, d'alls tendres –en el meu cas, si els alls són de bruixa, millor que millor–, d'albergínia, de pèsols, de paellada (= samfaina), de favetes, etc. Però sobre quina és la reina de les truites «vegetals» la cosa no està gaire clara; hi trobem una dicotomia: o bé la truita d'espàrrecs o bé la truita d'escalunyes. Els gormands mequinensans es decanten per la *tortilla de calunyes* (= escalunyes), mentre que de manera solitària m'inclino per la truita d'espàrrecs (de mont). Com anotava en el número estiuenc de l'any passat de *TdF*, no hi ha plaer més gros que una truita poc feta (= bavoseta o crueta) d'espàrrecs de mont.

I per acabar, ¿sabria el doctor Sistac –encara que siga de franc– aclarir-me un dubte que fa anys que tinc: com és que en romànic trobem solucions tan diverses (fr. *omelette*, cast. *tortilla*, cat. *truita*, it. *frittata*, etc.) per a referir-nos a les truites d'ou, i com és que cap d'elles, si no m'erro, deriva directament d'una hipotètica forma llatina? Que potser els romans no cuinaven –Coromines *dixit*– l'embolic d'ous debatuts que és una truita? Ah, una última consulta per al doctor Sistac, ¿en els parlars ribagorçans que apitxen, designen, com fan alguns parlants matarranyecs, amb l'aparent castellanisme *trutxa* la femella del porc, és a dir la 'truja'?

In the last blue

Carme Messeguer

Som. I serem en la mesura en què siguem presents a la resta del món. Si més no aquest és l'esperit d'un seguit d'iniciatives que trauen la cultura catalana a la palestra global.

Al gener anunciava Google, el cercador més popular d'Internet, la signatura d'un acord per penjar a la xarxa més de 300.000 llibres lliures de drets d'autor de cinc biblioteques catalanes entre les quals la Biblioteca de Catalunya. El projecte, que encara no té data ni pressupost, a més de donar accés a fons de consulta limitada, suposa la realització de còpies de seguretat digitals de les obres per a les biblioteques implicades.

Els mesos d'abril i maig s'està desenvolupant la mostra «*Made in CataluNYa: catalan culture in New York*», impulsada per l'Institut Ramon Llull, que comprèn exposicions, espectacles d'arts escèniques, simposis i activitats literàries al voltant de la cultura catalana contemporània. L'Institut Ramon Llull, integrat actualment per la Generalitat de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans, té com a finalitat la projecció exterior de la llengua i la cultura catalanes en totes les seues modalitats i mitjans d'expressió, objectiu per al qual difon la creació cultural catalana, fomenta la traducció d'obres literàries o d'assaig a altres llengües, promou l'ensenyament del català i manté relacions amb organismes fora del domini lingüístic català.

Més modest però no menys ambiciós és l'Institut per a la Projecció Exterior de la Cultura Catalana (IPECC), entitat cultural independent que treballa igualment per donar a conèixer pertot el fet català en totes les seues manifestacions tot mantenint contactes amb casals catalans d'arreu del món, proveint biblioteques, organitzant setmanes catalanes, concedint premis i mantenint viva la memòria de fets o personalitats rellevants dins i fora dels Països Catalans. L'IPECC participa per Sant Joan en la Festa de la Porta dels Països Catalans a Salses.

I a l'octubre hi ha la Fira del Llibre de Frankfurt, referent mundial en el seu àmbit, que enguany té la cultura catalana com a convidada d'honor. La cita alemanya ha esperonat la traducció d'obres canòniques, fet essencial per contextualitzar la traducció de llibres de personalitats aïllades (Rodoreda, Pla, Monzó, Moncada), que altrament acaben sent flors que no fan estiu. Entre les personalitats lletraferides que es barallen com a convidades a la fira hi ha la mallorquina Carme Riera, que presentava fa unes setmanes, també a Nova York, la traducció anglesa de la seua cinematogràfica novel·la Dins el darrer blau, deu anys després d'haver-ne cedit els drets.

SOM D'EIXE MÓN

Televisió i estètica

Francesc Ricart

Quan he pogut, he seguit el programa de TV3 *Caçadors de paraules* i, en general, m'ha agradat i, fins i tot, m'ho he passat bé, amb moments simpàtics (em vaig perdre el dia de la **cegallosa**, la paraula nacional fragatina, què hi farem!), com quan el programa dedicat al món de les falles a València i el dedicat a la gent de la vora del Riu Ebre, és clar, els programes més pròxims a nosaltres. D'aquesta proximitat i limitació voldria dir alguna cosa. Em va emocionar sentir els xiquets de Miravet, parlant de les madrilles i les tartanyes per pescar… i del panís… Talment com ens hi hem referit sempre els qui hem viscut a la vora d'un riu més amunt i més endins. Hi ha reaccions de la gent curioses, el fet de tenir un micròfon i una càmera a la seua disposició provoca actuacions singulars del personal: "mos sentim aragonesos, però parlem català», deien des de Mequinensa; «si parléssem com els Barcelona, faríem riure…!», apuntaven d'Ascó. Ja ho veieu, les grans constants que ens acompanyen sempre des de la nostra condició de catalans de la marca nord-occidental.

Tenia la intenció de tirar endavant l'article amb aquesta mena d'excurs per fer-m'ho venir bé i continuar amb l'amenaça del tancament de les emissions de TV3 al País Valencià, i demanant l'alerta per a altres territoris; després pensava plantar-me amb la cosa de l'Estatut d'Aragó –quin malson!– i acabar de manera amable amb la cita de cada any de Sant Jordi –quina meravella de diada!

La intenció es va estroncar quan, justament, coincidint amb el toc de botzina de la nostra amable demandant de *TdeF* perquè li lliurem l'article, llegeixo una resposta de l'insigne Mariano Rajoy en una compareixença televisiva sobre el català, i em trenca les oracions i les meues bones intencions per a aquest article. El senyor en qüestió diu el diari que, quan tres dones de Barcelona li van preguntar per l'Estatut de Catalunya, es va llançar a carregar contra la immersió lingüística tot i «estar a favor del català, però cal pensar en els nens»; encara va reblar, ara davant una senyora de Mallorca, que allò que convé és que s'aprengui més anglès i menys català, valencià o mallorquí».

Quina cosa aquesta gent, amb la seua ignorància i mala llet (no n'estic segur de l'ordre) sobre el valor de les llengües i sobre l'ensenyament i com s'ho fan venir bé per acusar-te d'intolerant per voler defensar la teua llengua perquè, entre altres desgràcies, afecta els nens! Com hi van! Heu vist el pamflet de la Telemadrid contra l'ensenyament del català? No sé si recomanar-lo o demanar que us n'allunyeu tant com pugueu per no prendre-hi mal.

Després de fer aquesta gran marrada en el text, ara m'he perdut per viaranys carregats de mala llet i em pareix que, per vosaltres i per mi, he de buscar un final honrós, sense més capficaments per culpa de polítics tendenciosos i mancats d'ètica i d'estètica… Ara m'ha vingut al cap –quina associació més estranya– el nom de la Maria de la Pau Janer, s'al·lota mallorquina, casada amb un metge-actor de la televisió, escriptora amb ses dues llengos, que ha fitxat pes PP de ses Illes: quina cosa més lletja, més roïna i més *refea*.

Que Sant Jordi hi faja més que nosaltres i ens defense contra totes les tevés antiestètiques!

Assaig sobre l'abast històric de la llengua catalana a l'Aragó (I)

■ **Xavier Sebastià**

La llengua catalana és patrimoni d'una comunitat lingüística formada per gairebé uns set milions parlants reals -i aproximadament onze milions de parlants potencials en el seu àmbit territorial-, repartits pels distints països que van formar part de l'antiga i històrica Corona d'Aragó, conseqüència política, no obstant, però també cultural, tant pel veïnatge geogràfic com per la seva convivència pacífica i plurisecular. Així doncs, el català es parla en la totalitat de Catalunya i de les Illes Balears, en bona part del País Valencià, en l´anomenada Franja de Ponent, a l'Aragó, en el Departament dels Pirineus Orientals -el Roselló o Catalunya nord- de França, el Principat d'Andorra, la ciutat de l'Alguer, a Sardenya (Itàlia) i en la comarca del Carxe, a Múrcia. En fi, la llengua catalana s'estén per tres Estats sobirans –Espanya, França i Itàlia–, altre quasi sobirà o de sobirania compartida -Andorra- i cinc comunitats autònomes –Catalunya, València, Balears, Aragó i Múrcia–, si bé amb distinta intensitat, dintre de l'Estat espanyol.

A l'Aragó, el català és la segona lengua, per nombre de parlants, per darrere del castellà i per davant de les parles de l'aragonès. Això no obstant, les dos minoritàries són llengües pròpies i autòctones del territori aragonès, mentre que el castellà –o el seu macro accepció d'espanyol– és una llengua estrangera, imposada i sobrevinguda d'acord amb diversos avatars històrics i polítics, si bé actualment és la llengua majoritària dels aragonesos. A més, és el parlar amb el qual s'identifiquen plenament i, excepte rares excepcions, d'acceptació generalitzada i normalitzada en la vida pública i privada.

En els seus orígens medievals, la parla precatalana derivada del llatí vulgar va ser també la llengua pròpia del comtat de Ribargorça, un dels tres nuclis fundadors, al costat dels comtats de Sobrarb i Aragó, del futur i flamant regne d'aquest nom. D'aquest comtat, així com dels territoris contigus com el Pallars, l'Urgell i Lleida principalment, s'estendria, per acció de la reconquesta i consegüent repoblació, ja sota la dinastia del Casal de Barcelona en la Corona d'Aragó, a altres zones del sud del citat regne, just en les sempre arbitràries fronteres politico-administratives amb el Principat de Catalunya, i així mateix desplegaria la seva influència lingüística a zones situades més a l'oest dominades per l'aragonès medieval. Encara que el seu ús popular a l'Aragó sempre va estar limitat als territoris de l'est del regne, el català va ser també la llengua de la Cancelleria de la Corona i de les Corts d'Aragó, llengua de reis, de nobles, senyors i cavallers, de notaris, capellans i escrivans de les viles i ciutats.

Caldria estudiar seriosament, no obstant això, quina era la llengua popular parlada pels aragonesos en l'Edat mitjana i si l'ús vulgar del romanç distingia entre els diversos dialectes concorrents, encavalcats i barrejats. Potser n'hi ha prou de recordar que el monarca de la Corona catalano-aragonesa, Pere IV (d'Aragó) i III (de Catalunya) el Cerimoniós –o el del Punyalet–, el rei que parlava aragonès, va decidir "fer traduir" certs llibres a una llengua aragonesa que es manifestava, amb tal

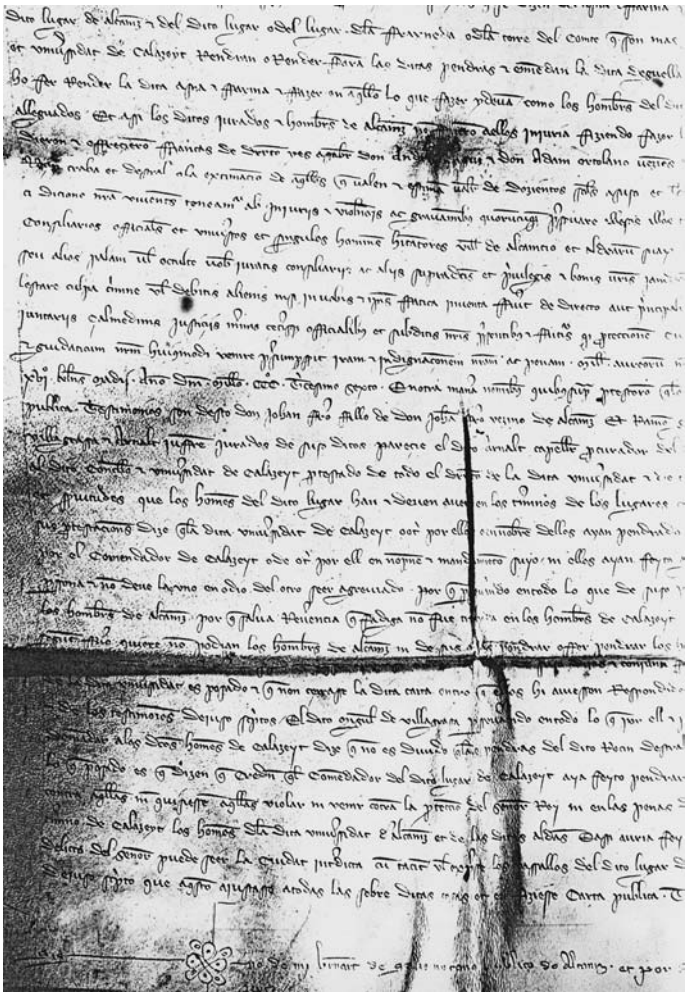

El Consell de Calaceit es dirigeix al Justícia d'Alcanyís, en català, l'any 1339

semblança respecte al català dels temps mitjos, en els següents termes: "Nos empero haven de fermar alcuns capítols per los quals les nostres officials seran sots certa forma estrets a observar fins privilegis o bon uses del regne d'Aragó". O quan narrava a l'infant els successos relacionats amb la Unió aragonesa: "E aço fon fet ab grans plors, ço és del fum grant que allí era. Perque podets entendre que l'Unió, mercé de Deu, és morta, pus nos e tanta bona gent la havem plorada per la força del dit fum".

Però en definitiva, el resultat d'aquestes circumstàncies ha conformat l'anomenada Franja de l'Aragó –territori de l'Aragó catalanòfon– en les actuals comarques aragoneses de la Ribagorça, la Llitera, el Baix Cinca, el Baix Aragó de Casp, el Baix Aragó de Alcanyís i el Matarranya, amb una extensió semblant a les Illes Balears. Aquesta Franja és un concepte exclusivament geogràfic i lingüístic. Ara bé, no forma una regió natural, sobretot respecte a la veïna Catalunya, amb la qual existeix continuïtat territorial, encara que respecte a l'Aragó es troba delimitada, a més per la frontera artificial amb el Principat, pels rius Èssera i Cinca al nord, els Monegres i l'eix de l'Ebre en el centre i els rius Guadalop i Matarranya al sud.

IV fira del llibre i l'autor ebrencs

MÓRA D'EBRE (RIBERA D'EBRE)
3 DE JUNY DE 2007

www.llibresebrencs.org

Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
Institut Català de les Indústries Culturals
Institució de les Lletres Catalanes
Diputació de Tarragona
Consell Comarcal de la Ribera d'Ebre
Ajuntament de Móra d'Ebre
Institut Ramon Muntaner
Biblioteca Comarcal de Móra d'Ebre
La Llanterna Teatre Municipal
Diari El Punt
Presència
Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre